

登れ富士の山, azaz: 'Na, csiga-biga, lassan-lassan megmászod a Fuji hegyet'.

A könyv utolsó két fejezete a nyelvváltozatok, nyelvi tervezés és nyelvpolitika kérdéseit tárgyalja földrajzi, történelmi és politikai kontextusba ágyazva. Az olvasó betekintést nyer a japán dialektusok és szociolektusok rendszerébe, fontos információkat kap a férfi és női nyelvhasználati eltérésekről, valamint a diszkriminatív beszéd, a sztenderdizáció és az idegen szavakhoz való viszony témáiról is. Végezetül, a japán nyelv rokonsági kérdéseit veszi górcső alá, áttekintve a gyakran elfogódottságtól és ideológiától vezérelt teóriákat.

Összegzőképpen néhány olyan sajátágot emelnék ki, amelyek – a már korábban említett jellemzők mellett – egyedivé teszik Cseresnyési László könyvét a Japánról szóló művek között. Különösen élvezetessé teszi a könyv olvasását, hogy a szerző úgy ismerteti a történelmi, földrajzi és kulturális sajátosságokat, hogy közben reflektál az aktualitásokra is. Említést tesz például a Japánban évente megrendezett játékos kanjikusztívó versenyekről, a teljesen szabad névválasztásban rejlő kihívásokról, valamint értekezik arról is, hogy vajon mennyiben érdemes követnie egy Japánba látogató politikusnak a japán udvariassági szabályokat, rítusokat – hogy csak néhányat említsünk közülük. A mai Japán társadalmi és politikai kérdéseit, problémáit is tárgyalja, mint például a nők társadalmi helyzete, a kisebbségi nyelvek megítélése, illetve a különböző nyelvváltozatok státusa. Az információkat jól elhelyezett térképek, ábrák és fotók tesznek még befogadhatóbbá és érdekesebbé. Fontos kiemelni, hogy izgalmas rövid történeteket helyez el a szerző végig a könyv szövetében, olvasmányossá téve ezzel még a „szárazabb” tudományos áttekintéseket is. Mindezeket pedig a könyv már méltatott alapos összeszedettségé és rendkívüli informativitása szervezi valódi egységbe.

A recenziómat egy rendhagyó fejtegetéssel zárnám. Illene állást foglalnom itt, a végén, hogy olvassuk vagy ne olvassuk Cseresnyési László könyvét, illetve ha igen, akkor ki és

milyen célból tegye. Azt gondolom azonban, az eddigiek alapján nyilvánvaló, hogy értékesnek és fontosnak tartom a könyvet. Arra is többször utaltam, hogy ki és milyen célból olvassa, úgyhogy itt azt sem részletezném tovább. Arról viszont nem szóltam még, hogy „hogyan” olvassuk, és ez a szempont ennek a könyvnek a vonatkozásában egy fontos kérdés. Cseresnyési könyve sűrű és értékes tartalom, amelyet lassan, újra és újra visszatérve kell olvasni. Így válik lehetségessé, hogy az olvasó mindazt a komplex és multidiszciplináris tartalmat befogadhassa, amelyet a kötet kínál. Úgy gondolom, e megközelítéshez jobb ajánlást nem is adhatnék Shunmyō Masuno, japán buddhista szerzetes tanításánál, mely szerint „a japán nyelvben az «elfoglalt» jelentésű karakter az «elveszíteni» és a «szív» szimbólumait foglalja magában. Nem arról van szó, hogy azért nem érünk rá, mert nincs elég időnk. Azért nem érünk rá, mert nincs hely a szívünkben” (Masuno 2019: *Az egyszerű élet művészete*. Fordította: Laik Eszter).

Szabó Martina Katalin

Nagyné Schmelcz Erika (szerk.)

Számok a nyelvek világában, nyelvek a számok világában

Nyíregyháza – Budapest: Nyíregyházi Egyetem-Tinta Könyvkiadó, 2022, 207 p.
ISBN 978-963-409-320-6.

A közelmúltban megjelent *Számok a nyelvek világában, nyelvek a számok világában* című könyv feltétlenül a nyelvek iránt fokozottan érdeklődő, munkájuk során is nyelvekkel foglalkozó olvasók – így mindenekelőtt a nyelvtanárok, a fordítók és tolmácsok, s természetesen a nyelvszakos egyetemisták – figyelmébe ajánlható. A kötet tizenegy tanulmánya a magyar nyelvet is ideértve összesen tíz nyelvnek: a hagyományos értelemben

vett világnyelveknek, azaz az angolnak, a németnek, a franciának és az oroszoknak, két további szláv, egy további újlatin, valamint két távol-keleti nyelvnek a számrendszeréhez kapcsolódik. Ez utóbb említettek a cseh és a szerb, a román, illetve a japán és a koreai. A nyelvek között a számok világát érintő hasonlóságok és eltérések „kedveznek a matematika kontrasztív megközelítésének” – állapítja meg Jiří Pilarský, tanulmánya bevezető megjegyzései között (49. o.).

A *Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához* című sorozat 224. kötete a harmadik, befejező része egy „sajátságos trilógiának” – ahogyan azt Székely Gábor, az előző munkák szerkesztője az *Előszóban* írja. A korábbi két, témáik egyetemessége miatt valóban az összehasonlító nyelvészet körébe illő munka a különböző nyelvekben használt rokonságneveket (a sorozat 186. kötete, 2016-ból), illetve a színneveket (206. kötet, 2018-ból) tekintette át. Az összevetett nyelvek száma az első kötetben tizennégy, a másodikban tizenkettő, itt pedig éppen tíz, ám a példaanyagot tekintve valójában itt is jóval tíz fölött van a megidézett nyelvek száma. Hiszen a koreai, még inkább pedig a japán számok bemutatásánál elkerülhetetlen a kínai számnevekre való utalás, a román példák mellett érthető módon bepillantást nyerünk a latin nyelvű alakok rendszerébe, a magyar számnevek etimológiája pedig a finnugor nyelvek számnévi alakjainak a körét is bevonja a vizsgálatokba. Érdekes módon a római számokkal is a magyar számokról szóló két tanulmány egyike ismertet meg részletesen.

Az elemzések – a találkozási pontok ellenére – rendkívül sokféle indíttatásúak. Ennek alapján csoportosíthatjuk is őket: van több tanulmány, amelyben egy-egy adott nyelv szinte teljes *számrendszere* rajzolódik fel, de vannak olyanok is, ahol egyetlen részterületen – pl. a *számokat tartalmazó idiómák* körében – kerül sor a számok vizsgálatára. Az összehasonlítás más nyelvek hasonló szerepkörű elemeivel mindenütt előtérben áll. De a legtöbb munkában mindkét fent említett terület

megjelenik, azaz a számrendszer részletes bemutatása után találkozunk idiómákkal is. A tanulmányok lehetséges másik csoportosításáról, amely a nyelvek körét érintette, már volt szó.

A könyv első, időben igencsak távoli korokig visszanyúló tanulmányának címében: „*Mindennek van mértéke*” – a *mérések és mértékrendszerek históriájából* egy ismert Horatius-idézzel találkozunk; a munka szerzője Reszler Gábor. Szó esik benne Mezopotámia és az ókori India szerepéről, majd a hossz mértékek összehasonlításaiban párhuzamba állítva jelennek meg az egyiptomi, a görög és a latin mértékek és elnevezéseik, illetve különféle egységeik (*hüvelyk* vagy *daktülosz/digitus*; *láb* vagy *pusz/pes* stb.).

Természetesen megismerjük a hagyományos magyar hossz mértékeket is, pl. *erdőöl*, *ekealja*, majd *királyi láb* és *öl*), és belemerülhetünk az *SI-mértékrendszer* fokozatos kialakulásának a történetébe is. A szerző áttekinti az utóbbi rendszerhez tartozó *hétféle* alapmennyiséget és ezek mértékegységeit. Külön is szó esik az űrmértékekről, végül pedig egy-egy alfejezetet kapnak az időmérés és eszközei, beleértve a naptárak kialakulásáról szóló részeket, illetve – ha röviden is – de szólnak még a sorok a nemzetközi és hazai mérésügy fejlődéséről (9–21).

A *magyar számokról* címet viseli a kötet második, Gercsák Gábor által írott tanulmánya, amely egyúttal a második leghosszabb tanulmány a maga mintegy huszonöt oldalával, benne összesen tizenkét szerzőnek számokkal foglalkozó műveiből származó idézzel. A munka kérdések egész sorát világítja meg a számnevek etimológiájától (*nulla*: latin jövevényszó, *kettőtől kilencig* ősi, finnugor vagy legalább ugor eredetű szó, *tíz* és *ezer*: iráni jövevényszó stb.) a római számok használatán és a földrajzi nevekben felbukkanó számokon át (*Kétbodony*, *Hatvan*, *Hármashatár-hegy*, *Százholdas-erdő*) egészen a helyesírási és nyelvhelyességi kérdések említéséig (*hat bés* vagy *hatodik bés* a fiam?) Foglalkozik néhány matematikai probléma

tárgyalásával (hány tonna a bruttóregiszter tonna, tudunk-e átlagot számítani, illetve megadja a Celsius és a Fahrenheit fokok közötti átváltás képletét). Ennek kapcsán azt is megtudjuk, hogy József Attila *Kései sirató* című verse első sorának angol fordításai között van, hogy a fordító meghagyja a 36 fokot (*My fever's ever thirty-six degrees*), egy másik fordító viszont átváltja azt Fahrenheit-fokokra (*My fever's over 96 point 6*) (42. o.) Talán érthető lesz ez a különbség, ha tudjuk: az egyik műfordító Magyarországról került Angliába. A szerző számos példát idéz még dalszövegekben (*Egy circa, két circa...*) és szólásokban (*rájött az ötperc, ő volt az ötödik kerék* stb.) előforduló számneveink köréből is (22–47).

A következő három tanulmány egy-egy szláv nyelv (a cseh, a szerb és az orosz) kapcsán szól a számok világáról. A Jiří Pilarský jegyezte írás címe: *A számbeliség lexikai kifejezése a cseh nyelvben – cseh–magyar kontrasztív összehasonlítás*. A cseh számneveknek és fajtáinak a magyarral párhuzamba állított bemutatása után egy mintegy hét oldalt kitevő táblázatban a magyar és a cseh anyagot párhuzamosan megjelenítve a *nullától az ezerig* hoz számnevet tartalmazó kifejezéseket: *kollokációkat* és más *frazeologizmusokat*. Az első közülük a „*sikerei a nullával egyenlők*”, azaz a „*jeho úspěchy se rovnají nule*”, míg az utolsó az „*ezer menynykő!*”, vagyis „*tisíc hromů*”. Nem meglepő, hogy a legtöbb kifejezés az *egyhez* kötődik, csaknem harminc ilyen találunk a felsorolásban. Minden szám előtt megtaláljuk annak *etimológiáját*, mind a magyar, mind pedig a cseh számnév vonatkozásában. A kifejezéseket összevetve találunk sok olyat, amelyekben a két nyelvben teljesen megegyező módon ott van ugyanaz a számnév, ld. a fenti példákat, illetve a „*négyszemkőzt*” és „*mezi čtyřma očima*” kifejezést, de sokszor teljesen különböznek, mivel a szerkezet a magyarban számnévet tartalmaz, a csehben viszont nem, avagy megfordítva. A kétféle eset: „*hét országra szól a híre*” és „*je světově proslulý*”

(‘világhírű’), amely csehül számnevet egyáltalán nem szerepeltet, vagy fordítva: „*mám sto chutí to udělat*”, azaz „*szívesen megcsinálom, nagy kedvem van megtenni, imádom, az inyemre van*”. Az utóbbi fordítás talán a legmegfelelőbb, hiszen a *sto chutí* jelentése egyébként: *száz íz*. (48–79).

A későbbi részekből is sok érdekesség kiderül, például az, hogy míg a magyarban *tucatról, féltucatról*, továbbá öt tucatról is beszélünk, addig a csehben csak a magyarhoz hasonlóan a németből átvett *tucet* és *půltucet* használatos, mert az öt tucatot már egy, a ‘rakás kiásott föld’ értelmű *kopa* (<kopati, ‘ásni’) szó jelenti. Közöl a cikk szűkebb értelemben vett *grammatikai információkat* is, pl. a számnevek utáni egyeztetések kapcsán, valamint kiderül az írásból, hogy a csehben jóval összetettebb a számnevek kategóriája, mivel vannak pl. *készletszámnevek, fajszámnevek, csoportos számnevek, nagyságrendi számnevek*, vagy éppen a *számadat teljességét* vagy éppen *minimalizálását kiemelő számnevek*. Mivel a számnévi rendszer a magyarnál bonyolultabb, a cseh nyelvet megtanulni akaróknak valóban el kell mélyedniük ezekben a részletekben.

Hasonlóan példák sokasága jelentkezik a *Számjelentésű szavak a szerb nyelvben* (80–95) című munkában, amelyet az Andrić Edit és Dušanka Zvekić Dušanović szerzőpáros készített; az írás fontos része a tőszámok etimológiája, amely etimológia természetesen a többi szláv nyelv tőszámaira is nagymértékben érvényes. Külön-külön csoportot jelentenek az ún. *hozzávetőleges számok*, továbbá a „*paranumerikus*” (‘számszerű’) egységek a szerb nyelvben, mint egyes mértékegységek és más gyakori mennyiségjelölők (pl.: *egy kiló, egy pakli, egy köteg, egy fűzér, egy kéve*). Nagyon érdekes még *A számok szimbóluma a szerb néphagyományban* című alfejezet, melyből megtudjuk, hogy a páros számokat hagyományosan *zártaknak és szerencsésekknek*, míg a páratlanokat *nyitaknak és szerencsétleneknek* tekintik, egy *gyászmenetben* például szigorúan *csak pá-*

ratlan számú ember vehetett részt. Az írás befejező részéből kiderül az is, hogy melyik számhoz milyen szertartások és értelmezések rendelődnek hozzá (beszélnek *kilenc égről*, a *kilenc év(ecske)* – *devet godinica* – fontos balladai időegység, a *karácsony utáni kilencedik keddi napon* lehet egy bizonyos kuruzslást elvégezni). S hogy melyek az epikus (=az epikus népköltészetben előforduló) leggyakoribb számok? Ezek a *három*, a *négy*, a *hét*, az említett *kilenc*, a *tizenkettő*, a *harminc*, valamint még a *negyven* (a 93–95. oldalakon).

Az ötödik a tanulmányok sorában Cs. Jónás Erzsébetnek a „*Mennyi az annyi*” – *mennyiségi szóképek fogalmi kerete mint kultúraszemiotikai háttér a fordításban* című írása, amely az *Egri csillagok* című regény eredeti, mennyiséget kifejező szóképeit azok orosz fordításaival veti össze. Hasonlatok, szóláshasonlatok, mennyiségi metaforák – összesen 50 ilyen eszköz – jelenik meg a párhuzamosan bemutatott részletekben. Érdekes, hogy a mennyiségre való utalás az adott nyelvi eszköz híján nem is egyszer már nincs benne a lefordított kifejezésben. Ilyen pl. az *egy nyíllövésnyire* mennyiségre utaló hasonlat, amely az oroszban kifejtve: *egy nyíllövés távolságban* formában jelenik meg, avagy az *embernyi ember vagy csak a felnőtt férfivá lettél* kifejezéssel adható vissza. Természetesen nincs szó szerinti megfelelője a *ne hetvenkedj* számneves kifejezésnek sem, ez a *ne hencegj (kérkedj, dicsekedj)*, jelentésű igével helyettesítődik. Nincs számot tartalmazó fordítása a *tizedesnek*, viszont az oroszban is „lehet” *négykézláb* járni és van mesebeli *hétfejű sárkány* is. Ami a sárkányt illeti: „Alakja kultúrákon átívelő vándormotívum a mesékben, így fordítása nem okozott gondot” – írja a szerző. A magyarban meglévő, de az indoeurópai nyelvekben szó szerint visszaadhatatlan a *félkezű*, *félszemű*, *féllábú* használatának megértéséhez az urali alapnyelv szemléletről is szól: „Az urali alapnyelvben és a finnugor nyelvekben a páros testrészeket egy egésznek fogják fel”. Az

elemzések során a történeti és a néprajzi adatok tanúságát is figyelembe veszi, hogy csak kettőt említsek a tanulmányhoz kapcsolódó további tudományterületekből (96–112).

Új fejezet kezdődik a *Kognitív mechanizmusokról a számnevet, mennyiséget és mértéket kifejező angol idiómákban* című, Lukács Béla által írott tanulmánnyal. A cím már jelzi, hogy ebben az írásban nem a számok rendszere vagy a mértékegységek fognak felsorolásszerűen megjelenni. Egy érdekes részterület vizsgálata történik itt, amely során kiderül, hogy az angol idioma fordításában a legtöbbször nincs benne az eredeti motiváltság: *one over the eight – spicces*. (ugyanis valaki úgymond *túl van a nyolcadik pohár sörön*). A huszonöt oldal terjedelmű írás a harmadik leghosszabb a kötetben, benne a 118. oldaltól a 131. oldalig összesen harminc idiómát találunk, a szó szerinti fordítással, majd értelmezéssel, ezáltal megismertünk az idioma kognitív mechanizmusával, illetve motivációjával, valamint a neki megfelelő magyar idiómával, továbbá az eredeti szövegkörnyezettel és annak magyarra való fordításával. A bevezető részek mind az idioma fogalmával és kategóriáival, mind pedig a fogalmi metaforák és metonímiák világával megismertetnek. A kétszer három táblázat azt veti össze, hogy a magyar ekvivalens tartalmaz-e az angolhoz hasonlóan explicit számnevet, vagy sem, tartalmaz-e mennyiséget kifejező explicit elemet, vagy sem, illetve tartalmaz-e mértéket kifejező explicit elemet, vagy sem. Ezek az esetek egy-egy külön táblázatba kerülnek; igen érdekesek az angol számneves kifejezésekhez fűzött magyarázatok, pl.: *dressed to the nines* vagyis: *kicsípte magát* kifejezéshez olvasható magyarázat például az, hogy *kilenc yard anyag* kellett egy elegáns öltönyhöz (legalábbis az egyik hagyomány szerint). Minden esetben, tehát mind az eltéréseknél, mind pedig az egyezéseknél megjelenik a táblázatban az angol kifejezés kognitív mechanizmusa, illetve motivációja. A tanulmány fontos célja hozzájárulni „a szám–mennyiség–mérték

témakörébe tartozó idiómák eredményesebb tanításához és tanulásához” (132. o.).

Számot tartalmazó német és magyar idiómákat szintén párhuzamosan vizsgál Csiky Nándor *Számot tartalmazó német idiómák és magyar megfelelőik – intra- és interlingvális megfigyelések* című tanulmányában (137–145). A nagyrészt a *8000 germanizmus* című kötetből gyűjtött 54, valamilyen számot tartalmazó kifejezés a vizsgálat anyaga. A nyelven belüli vizsgálatok során megállapítja, hogy a német idiómákban – legalábbis az adott forrásművet tekintve – a legtöbbször nulla és tíz közötti számokkal lehet találkozni, továbbá hogy a legtöbbjük a háromhoz, az öthöz és az egyhez, mint számnévhez kapcsolódik: 9, 8, illetve 6 darab idióma. Megállapítja még, hogy a 10 alatti számot tartalmazó idiómák inkább átláthatóak, míg 10 fölöttieket tartalmazóak egyre kevésbé transzparenssek. Hogy néhány példát itt is szerepeltessünk: a *dazu gehören zwei* magyar megfelelője a *kettőn áll a vásár*. Kis különbséget mutat a nagy öröm kifejeződése: a *Freude hoch zwei*, azaz öröm a négyzetten, avagy – magyarul gyakrabban – öröm a *köbön*; a magyarban valószínűleg a hangzás motiválta az utóbbi elterjedését. Egyébként a két nyelv összevetésekor az derül ki, hogy szinte soha nem ugyanaz a számnév szerepel a kifejezésekben: *ich will es in drei Worten erklären – két szóval megmagyarázom; nicht bis drei zählen können – kettőig sem tud számolni* stb., illetve a számnév használata a magyar nyelvből hiányzik: *es dauert ewig (ja) drei Tage – se vége, se hossza*. (Fordítva ilyen lehet a *nem enged a negyvennyolcból* szólásunk, de ezekkel esetleg egy későbbi tanulmány foglalkozik majd.)

A kötetet szerkesztő Nagyné Schmelcz Erika tanulmánya ismét egyesíti a két területet: először a francia nyelv tő- és sorszámait, a szorzat és a törtek kifejezésére szolgáló számneveit, a határozatlan mennyiség kifejeződéseit ismerteti, majd pedig a francia nyelvnek a frazeológiai egységekben felbukkanó számneves kifejezései közül mutat be többet is igen részletesen, illetve

veti össze őket magyar megfelelőikkel *A mennyiség nyelvi kifejezőeszközei a francia nyelvben* című írásában (146–161). Megismerjük a huszas számrendszernek a francia számok világában máig jelentős szerepét, a sorszámnevek használatának a magyartól eltérő példáit, de mint a legérdekesebbekre, itt is a frazeologizmusok köréből szeretném felhívni a figyelmet néhány példára, részben a francia és a magyar nyelv közötti egyezésekre, részben pedig arra az esetre, amikor a magyarban az adott szólás megfelelőjében nemhogy számneves kifejezés, de még csak hasonló szókinccs sincsen. Hasonlítanak az *être plié en quatre* (szó szerint: ’négyrétbe van hajtva’, de itt megegyezik a használata a magyarral, ld. 159. o.) és a *négyrét* görnyedve (a magyarban használatos a *hétrét* görnyedve is) kifejezések, illetve a *je dis cent fois* és a *százszor megmondtam*. Különbség van az alábbi esetekben: a *chercher midi à quatorze heures* szó szerint ’delet keres 14 órakor’ kifejezés jelentése ugyanis ez: *bonyolítja az egyszerűt* (avagy túlbonyolítja a dolgokat). Hasonló a *tourner sept fois sa langue dans sa bouche* és magyar jelentésének esete: *alaposan meggondolja a dolgot* (mielőtt beszélne); az eredetiben ’hétyszer megforgatja a nyelvét a szájában’.

Logikusan kerül a francia nyelvvel foglalkozó dolgozat mellé Nagy Sándor Istvának a *Számnevek a román nyelvben* című munkája. Az etimológia itt is megjelenik, a tőszámnevek mellett ott állnak a latin alakok, amelyekből származnak, majd az *SI-rendszer* bemutatása következik. Szó van a román *pénzrendszer* változásáról, továbbá a számnevek írásbeli használatának szabályairól: „Az 1 és 9 között a tőszámneveket mindig betűvel írjuk; a tíz vagy nagyobb számneveket számokkal írják” (169. o.). A dolgozat érdekes részét jelenti az *archaikus mértékegységeket* bemutató táblázat, melyek használata, sőt értelmezése, értéke is egy-egy tájegységekhez kötődött, és amelyek között orosz, bolgár, török, újjörög és latin eredetű elemek egyaránt előfordulnak. A műfordí-

tásból vett példák ugyancsak tanulságosak: Papp Andrea író nő ún. „félperces” novelláiból idéz két nyelven. A kis írásokat a tanulmány szerzője maga fordította le románra, s a számnevek használata kapcsán fűz hozzájuk magyarázatot, értelmezi eljárásait (162–174).

Az utolsó két tanulmány a Távolságra-Kalauz, s célja, hogy megismertesse az olvasót a japán nyelvben, illetve a koreai nyelvben használt számnevekkel és a mennyiségeket megnevező kifejezésekkel, továbbá az ún. számlálósavakkal, és mindkét esetben a helyi, tradicionális időszámítással is. Az első, Hidasi Judit írta tanulmány címe: *Mérték és mennyiség kifejezése a japán nyelvhasználatban* (175–186).

A japán számnevekről szóló tanulmányban párhuzamosan jelenik meg a számnevek őshonos és kínai eredetű neve, majd a szerző bemutatja a japán ún. tabu-, illetve szerencseszámok (a kínaihoz igen hasonló) eseteit és szól a számszimbolikáról. A számlálósavaknak a kínai nyelvből is ismerős világa ugyancsak táblázatban jelenik meg. Igaz, csupán a tíz leggyakoribbat látjuk, számuk azonban a százat is jócskán meghaladja. Szó van még ebben a tanulmányban a személyes névmásokban is kifejeződő udvariassági szintekről, a többféle időszámításról, a mértékegységek valóban igen különlegesnek nevezhető rendszeréről (pl. a lakások nagyságát *tatamiban* (=gyékényszőnyegben) mérik, vagyis hogy hány fér el belőlük a lakásban. A szintén nagy számban előforduló, számnevet is tartalmazó frazeologizmusok köréből itt kettőt idézek: *egy kő két madár*, ismerősnek tűnhet és annyit tesz: *két legyet egy csapásra*, a *tíz ember tíz szín* értelme viszont talán nehezebben megfejtethető: *ahány ember, annyiféle*. A gyakorlati élet számára bizonyára az utolsó alfejezet a legtöbbet adó, amely a *Kommunikációs stratégiák érvényesítése* címet viseli. Említésre méltó a magyarral való hasonlóság a páros testrészek kezelésének kérdésében: ezek a japánban is egyes számban állnak, és természetesen használják a *félkezű, fél szemű* stb. kifejezéseket is (180).

Az Osváth Gábor által írott tanulmány címe: *A koreai számok világa*; ez a jelen kötet utolsó írása (187–207). Közös a japán, a koreai, sőt vietnami számrendszerekben, hogy ezek nagyon erősen a kínai nyelv, a kínai számírás, sőt a kínai grammatika hatása alatt alakultak ki, de az évszázadok alatt a kínai eredetű mellett egy második, ősi számrendszer is végig jelen volt. A kínai nyelvnek a kelet-ázsiai térség életében játszott szerepét Osváth Gábor a latin nyelv európai szerepéhez hasonlítja.

A koreai számokat csak úgy érthetjük meg, ha először a koreai szókinccs rétegeivel ismerkedünk meg. A jellegzetességek között említhetjük meg, hogy a koreai nyelvben az elvontabb, választékosabb, ritkább vagy éppen bonyolultabb szavakat kínai eredetű, ún. *sino-koreai* szavak képviselik, a számok esetében ide tartoznak a száz fölötti számokat megnevezők is. A *száz, ezer, tízezer* eredeti koreai szavai archaizmusok lettek és megváltozott jelentéssel élnek tovább a nyelvben.

A magyarral való hasonlóság koreai példája: a nálunk a *kettő* és *két* szópárra jellemző alaki és funkcióbeli kettősség (a *kettő* nem lehet jelző, a *két* csak jelző lehet) a koreai nyelvben öt különböző szám (1, 2, 3, 4 és 20) esetében is megfigyelhető. Megjelenik a váltószám fogalma, ami a kínaihoz és a japánhoz hasonlóan nem az ezer, hanem a tízezer; ennek megfelelően Magyarország tíz millió körüli lakossága *ezer tízezer*, Dél-Korea 51 millió lakosa pedig ötezerszáz tízezer (190. o.).

A tanulmány fejezetei a továbbiakban bemutatják a *koreai számok eredetét*; ez zömmel az *ujjal* történő tradicionális számolás igéire (*kinyit, begörcsöl, elvesz* stb.) vezethető vissza, a *határozatlan számneveket és az összekapcsolt számneveket* (pl.: *három-négyöt darab körte*) és az *életetlenre és az élőre utaló ún. számláló főneveket* (ugyancsak sok hasonlósággal a kínai nyelvre). Ezeket követően szóba kerülnek a különféle *tradicionális mértékegységek*, a *koreai pénzegység*, az *időpontokat, időtartamot és keltezést* kifejező szavak, az *életkorok* és több olyan dolog,

amelyek közösek a kínaival és a japánnal (tisztelet kifejeződése, tabu- vagy szerencsétlen számok, szerencsés számok), illetve amelyek csak a koreait jellemzik. Míg a kínai nyelv nyomán elterjedt – ógörög szóval – *tetra-fóbiának* nevezett jelenségre látunk itt példát, azaz a négyes számtól való félelemre (a kínai *négy* 'si' és a *halál* 'sī' jelentésű szavak nagy kiejtésbeli hasonlósága miatt), Nyugaton a *triskaidekafóbia*, azaz a 13-as számtól való félelem uralkodik.

Igen érdekes az, hogy a koreában számos összetett szó eleme a számnév, sőt a rokonságnevekben a rokonság fokának a számon tartására is ez szolgál. Közülük is csak néhány példát bemutatva: az 'áruház' a *száz cikk bolt* (hasonlóan a kínaihoz), avagy a 'lexikon', ami *száz fejezet szótár*, és az 'óriási méretű hadsereg', azaz *ezer katona tízezer* ló. Az 'unokatestvér'-t kifejező elnevezésben a *négyes*, a 'harmadunokatestvér' kifejezésében a viszont már a *nyolcas* számot találjuk meg. Az utolsó két fejezet a keleti kultúrákkal kapcsolatos számos egyéb ismeretet is tartalmaz, ezért azoknak is ajánlható, akik nem ismerkedtek még meg a japán, illetve koreai nyelv rejtelmével.

A tanulmányok példaanyagának gazdagságából csak keveset lehetett felidézni; az érdeklődő olvasó feltétlenül merüljön bele az általa tanult, tanulmányozott nyelvről írottakba. Valószínűleg eddigi tudásának alapos bővülését eredményezi az olvasásra szánt idő. És a további nyelvek számokkal kapcsolatos ismereteibe is belekóstolva az adott nyelv iránti érdeklődése is jelentősen növekedhet. Tanárkollégáimnak azt javaslom, hogy a példaanyagból minél többet mutassanak be nyelvóráikon. Egy-egy olyan kifejezés, mint a kicsi mennyiségre használt *un soupeçon* (de liqueur) (egy *gondolatnyi*, *sejtésnyi* (likőr)), a magas jövedelemre értett revenu *astro-nomique, titanésque* (*csillagászati, titáni* jövedelem) a francia nyelvben, avagy az idejétmúltra az *as dead as a dodo* (halott, mint a *dodó madár*), vagy a semennyire sem kifejezésére a *not a ghost of sg* (még a *szelleme sem*) az angolban sokáig emlékezetes lehet. A korábban írottakat itt még azzal egészítem ki, hogy a bevezetőben megnevezett foglalkozásokon túl is *minden, a nyelvek iránt akár csak hobbiból érdeklődő olvasónak is ajánlom a Tinta Kiadó új kötetét.*

Bodnár Ildikó